

2. Дельоз Ж. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едіп / Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі ; пер. з фр., вступ ст. О. Шевченка. – К. : Карме-Сінто, 1996. – 384 с.
3. Дерріда Ж. Письмо та відмінність / Ж. Дерріда ; пер. з фр. В. Шовкуна. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 602 с.
4. Іздрик Ю. Воцек / Ю. Іздрик. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 112 с.
5. Кемалова Л. Маргинальная личность: социально-психологический портрет / Л. Кемалова // Вісник СевДТУ. Серія : Філософія. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2008. – Вип. 86. – С. 94–97.
6. Левчук Л. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика / Л. Левчук. – К. : Либідь, 2002. – 255 с.
7. Михайлов И. Христианство и психоанализ: будущее одного конфликта / И. Михайлов // Russian imago 2001. Исследования по психоанализу культуры : сб. ст. – СПб. : Алетейя, 2002. – С. 140–242.
8. Почепцов Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г. Г. Почепцов. – Москва : Рефл-бук, Киев : Ваклер, 2002. – 352 с.
9. Стороха Б. В'ян – Дельоз – Іздрик: творення ландшафтів реалій та свідомості / Б. Стороха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nomadologia.narod.ru/nomadologia/articles/science/vian_deleuze_izdryk.htm
10. Сэмьюэлз Э. Словарь аналитической психологии К. Юнга / Э. Сэмьюэлз, Б. Шортер, Ф. Плот ; пер. с англ. В. Зеленского. – СПб. : Изд. группа «Азбука-классика», 2009. – 288 с.
11. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному / З. Фрейд // «Я» и «Оно». Труды разных лет. Кн. 2 / сост. А. Григорашвили. – Тбилиси : Мерани, 1991. – С.175–406.
12. Юнг К. Г. Алхимия снов. Четыре архетипа : Мать. Дух. Трикстер. Перерождение / К. Г. Юнг. – СПб : Timothy, 1997. – 352 с.
13. Юнг К. Г. Аналитическая психология: теория и практика: тавистокские лекции / К. Г. Юнг ; пер с нем. В. Зеленского. – СПб. : Изд. дом «Азбука-классика», 2007. – 240 с.
14. Юнг К. Г. Символы трансформации : анализ введения к одному случаю шизофрении / К. Г. Юнг ; сост. и пер. В. Зеленского. – М. : ПентаГрафик, 2000. – 496 с.

УДК 811.161.2'271:177:070.447

Ірина Левчук

НЕКАТЕГОРИЧНІСТЬ ЯК СПОСІБ ЕТИКЕТИЗАЦІЇ СУЧАСНИХ РЕЦЕНЗІЙНИХ ДИСКУСІЙ

У статті розглянуто специфіку побудови негативних оцінних конструкцій у текстах сучасних історичних рецензій. Увагу зосереджено на некатегоричності

© Левчук І., 2012

як одному з основних способів етикетизації рецензійних дискусій. Проаналізовано структурно-семантичні моделі та мовні формули «пом'якшення» категоричності висловлення, визначено домінуючі. Окреслено стереотипні та факультативні мотиви мікротеми «недоліки книги».

Ключові слова: рецензійна дискусія, журнальна рецензія, структурно-семантична організація, стереотипні та факультативні мотиви, некатегоричність висловлення, етикетизація, оцінні конструкції.

Левчук И. Некатегоричность как способ этикетизации современных рецензионных дискуссий. В статье рассматривается специфика построения негативных оценочных конструкций в текстах современных исторических рецензий. Внимание сосредотачивается на некатегоричности как одном из основных способов этикетизации рецензионных дискуссий. Анализируются структурно-семантические модели и языковые формулы «смягчения» категоричности высказывания, определяются доминирующие. Также очерчиваются стереотипные и факультативные мотивы микротемы «недостатки книги».

Ключевые слова: рецензионная дискуссия, журнальная рецензия, структурно-семантическая организация, стереотипные и факультативные мотивы, некатегоричность высказывания, этикетизация, оценочные конструкции.

Levchuk I. Non-Categoricity as a Way of Etiquettization of Modern Review Discussions. This article deals with the peculiarities of the formation of negative evaluating constructions in modern historic reviews. Great attention has been devoted to the non-categorization as one of the main ways of modern review discussions etiquettization. Structural and semantic models and language formulas of «softening» of categoric expressions have been described. The most dominating models have been defined. Stereotypical and optional motives of the micro topic «Book's Drawbacks» have been analyzed.

Key words: review discussion, magazine discussion, structural and semantic formation, stereotypic and optional motives, non-categoricity of expressions, etiquettization, evaluating constructions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. У центрі сучасних лінгвістичних досліджень наукового стилю поряд із вивченням проблем організації текстів «ядрових» жанрів (монографії, статті) усе частіше опиняються тексти «периферійних» жанрів (лекції, доповіді, патенти, реферати, рецензії тощо). Зокрема, специфіці «периферійних» жанрів наукового стилю присвячено праці У. Жидек-Беднарчук [14], М. Зашко-Зелінської [13], Н. А. Корневої [2], Л. В. Красильникової [3], В. Г. Ляпунової, О. Д. Мешкова [7], Т. І. Сіндєєвої [8], О. С. Троянської [11], С. М. Яворської [12] та ін.

Мовознавці найчастіше зосереджуються на композиційних особливостях і способах вираження оцінних значень в англійських, німецьких і польських журнальних рецензіях, однак україномовні тексти досі розглянуто недостатньо. Тому важливим завданням є аналіз специфіки структурно-семантичної організації таких рецензій, зокрема з'ясування особливостей оформлення й мовного наповнення мікротем, пов'язаних з основною функцією цього жанру – оцінною.

Джерельною базою нашого дослідження слугують рецензії, опубліковані на сторінках «Українського історичного журналу» (УІЖ) протягом 2000–2012 років.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Термін «рецензія», як відомо, походить від латин. *recensio*, що значить «огляд», «розгляд», «оцінка». Літературознавча енциклопедія пропонує таку дефініцію: «Рецензія – жанр літературної критики, що розглядає й поціновує конкретні твори письменства (літературознавства), визначає їх вартість, аналізує компоненти, вказує на допущені, на думку критика, хиби; має широкий тематичний діапазон» [5, 318]. Проте це лише один з аспектів розуміння жанру рецензії. Адже російський літературний словник визначає це поняття значно ширше: по-перше, як «відгук, розбір і оцінку нового художнього (літературного, театрального, музичного, кінематографічного тощо), наукового чи науково-популярного твору»; по-друге, як «жанр критики літературної та газетно-журнальної публіцистики» [6, 322].

Уважається, що рецензія виникла з бібліографічного опису книги, який із часом почав давати також її оцінку. Цікаво, що з розвитком журналістики, із появою в часописах постійного відділу критики та бібліографії (в українській періодиці ХІХ ст., скажімо, поширеною була рубрика «Справозданє») рецензія стала здебільшого журнальним жанром. А тому наукові дискусії щодо оцінки тих чи тих здобутків у галузі історії нерідко відбуваються саме на сторінках фахових часописів, які вирізняються, до речі, певними традиціями їх ведення. Зокрема, це стосується етикетизації, що «реалізується через модуляції категоричності та некатегоричності номінацій з тяжінням до некатегоричності з метою переконання адресата в істинності інформації та через відповідне структурування дискурсу, привертання уваги до його ключових моментів» [1, 7].

Здебільшого в центрі уваги рецензента перебуває аналіз достоїнств книги, однак у безпосередньому зв'язку з ними традиційно розглядаються й недоліки, хоча щодо необхідності цієї міні-теми серед науковців немає одностайності. Із цього приводу неможливо обминути думку В. А. Кутайсова та С. Б. Ланцова, висловлену ними в одній із рецензійних дискусій на сторінках аналізованого часопису: *«фахова рецензія, в якій, згідно з правилами її написання, даються не тільки загальна характеристика з оцінкою, а й критичні зауваження, а також побажання і пропозиції, завжди корисна, особливо для тих, хто тільки почав розробку окремих проблем»* [4, 205].

Очевидно, недоліки книги (якщо вони є!) все ж потрібно аналізувати з метою їх подальшого виправлення й уникнення іншими авторами, а також удосконалення майбутніх видань, на чому нерідко акцентують і самі рецензенти: *«Указуємо на ці похибки лише з однією метою, маючи на увазі можливе доопрацювання й перевидання монографії»* [Лисенко О. Є., Буцько О. В. // УГЖ. – 2005. – № 1. – С. 213] або ж *«Звісно, як до кожної іншої, можна висловити зауваження до цієї книги, якщо виникне потреба перевидання її чи доповнення іншою публікацією»* [Шкварець В. П. // УГЖ. – 2001. – № 1. – С. 152]. Проте такі зауваження повинні мати доброзичливий характер і не перетворюватися в гостру критику. Водночас аналіз прорахунків публікації має бути виваженим, обґрунтованим та об'єктивним.

Варто зазначити, що досягненню об'єктивності викладу сприяє характерна для наукової мови стильова риса **«некатегоричності викладу**, яка виражається у виваженості оцінок (відповідному слововживанню) як відносно ступеня вивчення теми, ефективності теорії і шляхів вирішення досліджуваних проблем, ступеня завершеності (“остаточності”) результатів дослідження, так і відносно згадуваних в роботі і цитованих думок інших авторів-учених і своїх особистих» [9, 246].

Однак науковець, передусім, повинен дотримуватися морально-етичних засад ведення дискусії. Очевидно, виявом наукового такту рецензента є «дозування» інформації з «мінусовою» позначкою. Водночас важливо аргументувати недоліки книги (тоді як достоїнства зазначаються переважно на рівні констатації). Тому суттєвою характеристикою способу викладу цієї міні-теми в сучасних історичних рецензіях є роздум (рідше – полеміка). Зокрема, такий різновид основної частини тексту може репрезентуватися двома типами роздумів:

а) роздум, що готує читача до певної оцінки книги; тобто оцінне судження перебуває в постпозиції та становить своєрідний висновок;

б) роздум, що міститься після узагальненої оцінки й обґрунтовує та аргументує її; тобто оцінювальне судження перебуває в препозиції щодо роздуму.

Зауважимо, що полеміка спрямована, передусім, на аналіз і критику недоліків публікації та передбачає наявність щонайменше двох елементів. По-перше, це ознайомлення з поглядами автора рецензованого твору; по-друге – критика цих поглядів рецензентом і висловлення ним власної позиції. Отже, єдність цих двох компонентів тексту утворює полемічний блок рецензії, що маркується специфічними лексико-синтаксичними конструкціями, які мають здебільшого стереотипний характер. Зокрема, при переході в аналізі від позитивних моментів книги до її недоліків інформація вводиться в текст переважно за допомогою таких моделей: *«Й тут, напевно, час для висловлення деяких критичних міркувань і зауважень»* [Шаповал Ю. І. // УІЖ. – 2007. – №1. – С. 221]; *«Високо оцінюючи дослідження Я. Примаченко, доцільно висловити кілька зауважень та побажань»* [Крупина В. О. // УІЖ. – 2011. – № 5. – С. 218]; *«Поряд із безперечними досягненнями автора, які визначили у цілому його високий науковий рівень, рецензент хотів би вказати на деякі неточності та вади тексту»* [Яремчук В. П. // УІЖ. – 2012. – № 2. – С. 216].

Справедливо все ж зазначити, що інформація з «мінусовою» позначкою подається завжди в конкретній формі, але здебільшого без категоричних інтонацій, що свідчить про тактовність рецензента. Прагнення до «пом'якшення» категоричності висловлювання, як стверджує О. С. Троянська, пов'язане з особливостями процесу людського пізнання й відображене у філософських категоріях відносної й абсолютної істини. «Довгий та тернистий шлях науки привчив дослідників обережно формулювати свої думки, оскільки те, що на певному етапі науки може сприйматися як абсолютна істина, насправді виявляється лише відносною чи взагалі не істиною» [10, 8]. Особливо актуально ця думка звучить щодо оцінки праць у галузі історії.

Основним способом етикетизації викладу шляхом «пом'якшення» негативної оцінки в рецензії є евфемізм. Для реалізації цього прийому в тексті, як відомо, використовується здебільшого літота, що виражається різними мовними засобами (лексичними, граматичними, композиційними) [10, 9]:

1. Мовні формули, за допомогою яких акцентується на суб'єктивності оцінки, підкреслюється неповна впевненість в оцінці, а також визнається можливість альтернативних рішень, як-от: *«Відтак висловимо декілька вибіркових і, звичайно, суб'єктивних думок та міркувань»* [Ясць О. В. // УІЖ. – 2012. – № 5. – С. 200]; *«Рецензована книга має і певні недоліки, а один з головних – це дуже широке коло обговорюваних тем. Втім, це окрема думка рецензента, а хтось, безумовно, сприйме це як позитив»* [Траверсе О. О. // УІЖ. – 2002. – № 4. – С. 148]; *«Проте не з усіма авторськими аргументами можна до кінця погодитися»* [Шандра В. С. // УІЖ. – 2012. – № 4. – С. 213]; *«Водночас монографія містить певні дискусійні моменти»* [Катренко А. М. // УІЖ. – 2011. – № 3. – С. 208].

Зауважимо, нерідко своєрідним способом пом'якшення негативної оцінки виступають метатекстові одиниці, скеровані на вираження ставлення рецензента до аналізованої праці, її автора, самої проблеми дослідження тощо, як-от: *«З-поміж недоліків цієї студії, на превеликий жаль, упадають в око численні перекручення та помилки у науковому апараті»* [Ясць О. В. // УІЖ.–2012.–№4.–С.218].

2. Мовні формули, що наголошують на об'єктивній неможливості уникнути в рецензованій книзі недоліків у зв'язку з труднощами в дослідженні маловивченої теми, обмеженістю обсягом роботи та ін. Наприклад: *«Деякі упуущення й вади, без яких не може обійтися жодна праця, пов'язані з тим, що, як указують самі автори, книга не претендує на повне висвітлення історії Хотинщини, це лише перша спроба її відтворення»* [Юсов С. Л., Даниленко В. М. // УІЖ. – 2005. – № 1. – С. 201];

3. Евфемізми – позитивний вислів на місці синонімічного негативного. У проаналізованих текстах домінують рекомендаційні та побажальні конструкції, як-от: *«Поміж тим хотілося б висловити деякі побажання засновникам наукового видання з метою його подальшого вдосконалення»* [Реєнт О. П., Добров П. В. // УІЖ. – 2012. – № 2. – С. 221]; *«Працю могла б супроводжувати авторська стаття, написана у плані аналізу представленого масиву літератури різних жанрів. Сподіваємося, що авторка це зробить найближчим часом, адже навряд чи знайдеться серед учених, які розробляють мазепіану, ще хтось, хто би настільки досконало, як О. Ковалевська, знав її»* [Дмитрієнко М. Ф., Іщенко Я. О. // УІЖ. – 2012. – № 2. – С. 207]; *«Було б добре, якби ця цікава книга наблизилася до широких кіл*

читачів завдяки перевиданню збільшеним тиражем» [Патлатюк Б. І. // УІЖ. – 2012. – № 4. – С. 226].

4. Розміщення негативної оцінки поряд із позитивною (найкраще – постпозиція, а в ідеальному випадку – позитивну оцінку розміщують і до, і після негативної), як-от: *«Указуючи на безперечні творчі здобутки авторського колективу вважаємо за необхідне висловити деякі критичні зауваження та побажання, які стосуються окремих проблемних і дискусійних питань рецензованої наукової праці»* [Павко А. І. // УІЖ. – 2012. – № 3. – С. 219]; *«Висловлені в доброзичливій формі окремі зауваження, що стосуються вдосконалення переважно змістових і текстологічних аспектів політичної енциклопедії, жодним чином не применшують її інтелектуального та науково-пізнавального потенціалу, світоглядного й прикладного значення»* [Павко А. І. // УІЖ. – 2012. – № 3. – С. 220].

Зауважимо, ці способи вираження некатегоричності висловлювання здебільшого співіснують у межах одного тексту, а інколи й речення, посилюючи один одного. Однак це не означає, що повноцінна (не «пом'якшена») негативна оцінка в науковій рецензії не використовується. Нерідко фіксуємо різку емоційну оцінку, зокрема: *«Аргументація, наведена у книзі, не витримує критики»* [Слободянюк М. А. // УІЖ. – 2008. – № 3. – С. 218]; *«Ми принципово не згодні з автором, коли він, посилаючись на Й. Баберовського, пише про Донбас, що “з огляду на відсутність тут традицій місцевого самоврядування мирові судді не обиралися, а призначалися міністром юстиції»* [Константинова В. М. // УІЖ. – 2011. – № 5. – С. 207–208].

Варто зазначити, що мікротема «Недоліки книги» в сучасних історичних рецензіях представлена такими мотивами:

а) відсутність новизни (*«Уважаємо, що фундаментальна праця Ф. Гольчевського, попри те, що її основний фактологічний масив аж ніяк не новий для українських дослідників, стане важливою і для вітчизняної історіографії»*) [Кобченко К. А. // УІЖ. – 2011. – № 5. – С. 215]);

б) неповнота у викладі матеріалу (*«У цьому контексті як певне упущення визначаємо відсутність у даному виданні детальних матеріалів з описами україніки в польських архівах, які б могли доповнити та збалансувати розлогі й ґрунтовні публікації польських авторів щодо полоніки в українських архівосховищах. Але це критичне зауваження має бути адресоване радше українській стороні,*

аніж польським укладачам збірника» [Кот С. І. // УІЖ. – 2012. – № 5. – С. 219]).

Одним зі способів посилення критичності висловлених зауваг є поєднання кількох протилежних мотивів мікротеми, наприклад неповнота у викладі матеріалу + невиправдана широта матеріалу. Однак відсутність категоричних мовних конструкцій, використання відповідних метатекстових одиниць сприяє етикетизації висловлювання, як-от: *«На жаль, із дослідницького фокусу авторів випав належний аналіз соціальних передумов революції в Російській імперії, а події у Габсбурзькій монархії взагалі розглядаються як другорядні. При цьому досить велику увагу приділено “українській карті”, як головній проблемі в міжнародних відносинах у роки Великої війни, що може сприйматися як перебільшення ролі українського чинника»* [Калакура Я. С. // УІЖ. – 2012. – № 3. – С. 213].

в) недостатня аргументація, відсутність покликань, ілюстративного матеріалу й т. ін. (*«Для цієї тези все ж годилося б вказати приклади, без яких вона виглядає як абстрактна конструкція»*) [Шандра В. С. // УІЖ. – 2012. – № 4. – С. 213]; *«Не можемо не зауважити, що подеколи авторські твердження з приводу співпраці земців і губернаторів, збігаючись або будучи близькими до висновків, викладених у спільній праці К. Мацузато, А. А. Ярцева й В. Ф. Абрамова “Земський феномен: Політологічний підхід”, виданій у 2001 р. центром славістичних студій Університету Гоккайдо (Саппоро, Японія), не містять на неї жодного посилання, хоча саме це дослідження започаткувало в оцінці земств справжній відхід від пануючого в радянській історіографії применшення їх ролі»* [Шандра В. С. // УІЖ. – 2011. – № 4. – С. 219]);

г) невідповідність змісту книги її назві (*«Привертає увагу назва публікації. Досить інтригуюче звучить фраза “Я на сповіді сказав би” – читач мимоволі налаштується дізнатися про приватне життя героя, очікує розповіді про побут, якісь життєві ситуації, переживання людини, знаної і шанованої як в Україні, так і за кордоном, академіка НАН України Я. Ісаєвича. Така назва обіцяє читачеві цікаву і відверту розмову “без краваток” у дружній атмосфері двох добре знайомих людей. Однак із перших сторінок інтерв'ю стає зрозуміло, що розповідь Ярослава Дмитровича – це, в основному, погляд науковця-історика на більш чи менш значні події, що якимось чином впливали на його життя та, переважно, конкре-*

тизація його участі у цих подіях, тобто йдеться про офіційну, а не приватну сторону життя» [Патлатюк Б. І. // УДЖ. – 2012. – № 4. – С. 225–226]);

г) недосконалість структури праці («Водночас викликає питання правомірність винесення в окремий розділ, поза межі “значущих подій”, статей, присвячених пам’яті про Другу світову війну» [Реєнт О. П., Добров П. В. // УДЖ. – 2012. – № 2. – С. 221]);

д) хибність чи недосконалість методів дослідження («Упадає у вічі фрагментованість, мозаїчність книги у сенсі методологічному. Усе-таки у різних нарисах помітна різна дослідницька оптика, себто різний ступінь занурення в предмет, розгляд різних ракурсів та відповідно – різна глибина осмислення постатей української історіографії» [Яремчук В. П. // УДЖ. – 2012. – № 2. – С. 217]);

е) надмірний суб’єктивізм автора у висвітленні історичних подій («Не можемо погодитися з авторською характеристикою багаторічного кошового отамана Запорозької (Чортомлицької) Січі Івана Сірка як “знаменитого політичного авантюриста” (с. 25)» [Чухліб Т. В. // УДЖ. – 2011. – № 5. – С. 193]);

є) наявність фактичних помилок («І ще варто вказати на деякі поняття та предмети, які радше через переклад сприяють деякій втраті історичної достовірності. Ідеться про означення грошової одиниці в Російській імперії. Не “карбованці ходили”, а рублі. До Канева з Києва можна було дістатися не за кілька, а за кільканадцять годин» [Шандра В. С. // УДЖ. – 2012. – № 4. – С. 215]);

ж) недбалість мови («Як невідповідність науковому стилю виглядає й використання автором радянських літературних штамів – наприклад, “отримати путівку” (коли йдеться про призначення в Московське генерал-губернаторство), “народногосподарські ділянки” тощо» [Шандра В. С. // УДЖ. – 2011. – № 4. – С. 220]; «Так, на наш погляд, книга децю перенасичена іношомовними лексемами, зокрема тими, що не мають широкого вжитку в наукових працях. Наприклад, лише деякі з них: гештальт (с.20), інтенція (с.30), сонмнаук (с.155), лапідарний (с.179), конвенційність (с.180), сцієстично (с.186), лінеарність (с.186) тощо. Погодьмося, синонімічне розмаїття української мови дозволяє уникнути подібних запозичень. Окрім цього, хотілося б звернути увагу на такий негативний момент у сучасному науковому мовленні, як явище

моди. Адже при всій престижності та авторитетності функціонування так званих “модних слів і виразів” слід ураховувати той факт, що через їх надмірне використання створюється ефект “штампованості”» [Орлик В. М. // УГЖ. – 2010. – № 6. – С. 198];

з) друкарські та коректорські помилки (*«На жаль, на окремих сторінках рецензованої праці, на відміну від попередніх видань проекту, трапляються друкарські помилки (с.126, 267, 292, 305, 353, 368, 408, 439)»*) [Книш Г. М. // УГЖ. – 2011. – № 3. – С. 212];

и) незадовільне оформлення (до речі, здебільшого звертають увагу на внутрішнє оформлення, скажімо, відповідність бібліографічного опису чинним вимогам тощо, як-от: *«Поряд з однозначним схваленням праці та високою оцінкою професіоналізму О. Ковалевської хочемо висловити кілька незначних зауваг щодо бібліографічного оформлення вміщеної в обліку літератури різних жанрів та місць публікації. Перш за все, звертаємо увагу авторки на відсутність у деяких випадках повного опису тієї чи іншої праці, коли вказують на наявність у періодичному виданні (наукових збірниках) обов'язково редколегії, а не лише відповідального (наукового) редактора. Дуже бажано було б, щоби після назви журналу, вісника, записок тощо стояло місце видання, адже відсутність географічно-територіальної прив'язки неабияк ускладнює пошук відповідної праці»* [Дмитрієнко М. Ф., Іщенко Я. О. // УГЖ. – 2012. – № 2. – С. 206–207]);

і) незначний тираж *«Було б добре, якби ця цікава книга наблизилася до широких кіл читачів завдяки перевиданню збільшеним тиражем»* [Патлатюк Б. І. // УГЖ. – 2012. – № 4. – С. 226]).

Своєрідним способом етикетизації рецензійних дискусій можна вважати традицію завершувати текст рецензії на оптимістичній ноті. Якщо перед цим ішлося про недоліки, то після їх аналізу використовуються мовні вирази, які фактично нейтралізують негативну тональність спілкування, на зразок: *«Однак вказані недоліки, зауваження та рекомендації не применшують загалом наукової вартості запропонованої читачам праці, а, навпаки, викликають побажання рекомендувати продовжувати дослідження у визначеному напрямі»* [Молчанов В. Б. // УГЖ. – 2007. – № 3. – С. 220]; *«Однак при всіх указаних зауваженнях і висловлених побажаннях велика, інформативно насичена праця з історичної бібліографії аж ніяк не втрачає*

свого вагомого значення» [Дмитрієнко М. Ф., Іщенко Я. О. // УІЖ. – 2012. – № 2. – С. 207].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, у мовному оформленні мікротеми «Недоліки книги» в сучасних історичних рецензіях особлива роль належить некатегоричному запереченню як засобу етикетизації. Інформація з «мінусовою» позначкою подається завжди чітко, здебільшого без категоричних інтонацій, що свідчить про тактовність рецензента. Основним способом «пом'якшення» негативної оцінки є евфемізм. Текстам рецензій притаманне зменшення категоричності оцінних номінацій, специфіка розміщення позитивної та негативної оцінок із тяжінням до фінальної позитивної оцінки.

У подальших студіях варто буде зосередити увагу на мовних засобах реалізації стратегій і тактик етикетизації рецензійного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.02.04 «Англійська мова» / О. М. Ільченко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 37 с.
2. Корнєва Н. А. Рецензія в сучасному науковому дискурсі: семантико-композиційний та комунікативно-прагматичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Н. А. Корнєва ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 21 с.
3. Красильникова Л. В. Жанр научной рецензии : семантика и прагматика / [под общ. ред. О. Г. Ревзиной]. – М. : Диалог ; Изд-во МГУ, 1999. – 140 с.
4. Кутайсов В. А. До історії дослідження Херсонесу Таврійського (з приводу однієї рецензії) / В. А. Кутайсов, С. Б. Ланцов // Укр. іст. журн. – 2007. – №5. – С. 205–211.
5. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
6. Литературный энциклопедический словарь / [под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева]. – М. : Сов. энцикл., 1987. – 752 с.
7. Ляпунова В. Г. A book about books. Композиция и язык научных рецензий / В. Г. Ляпунова, О. Д. Мешков, Е. В. Терехова. – М. : Наука, 1990. – 143 с.
8. Синдеева Т. И. Некоторые особенности композиционно-речевой организации жанра «научная рецензия» / Т. И. Синдеева // Функциональные стили и преподавание иностранных языков. – М. : Наука, 1982. – С. 27–42.

9. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной ; чл. редкол.: Е. А. Баженова, М. П. Котюрова, А. П. Сквородников. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта ; Наука, 2006. – 696 с.
10. Троянская Е. С. Некоторые особенности выражения отрицательной оценки в жанре научной рецензии (К вопросу о некатегоричности высказывания в научном стиле) / Е. С. Троянская // Язык и стиль научного изложения : лингвометод. исслед. – М. : Наука, 1983. – С. 3–22.
11. Троянская Е. С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Е. С. Троянская // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М. : Наука, 1986. – С.15–23.
12. Яворська С. М. Рецензія як тип тексту (на матеріалі англomовної рецензії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Англійська мова» / С. М. Яворська ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2000. – 23 с.
13. Zaśko-Zielińska M. Recenzja i jej norma gatunkowa / M. Zaśko-Zielińska // Poradnik Językowy. – 1999. – №8–9. – S. 96–108.
14. Żydek-Bednarczuk U. Akty mowy i strategie pragmatyczne w recenzji naukowej / U. Żydek-Bednarczuk // Język – człowiek – kultura / pod red. B. Czopek-Korciuch. – Piotrków Trybunalski, 2000. – S. 11–20.

УДК 811.161.2'373.21: 821.161.2–31.09 Забужко

Ірина Левчук, Тетяна Шепелюк

ТОПОНІМІКОН РОМАНУ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ»

У статті схарактеризовано специфіку топонімного простору роману О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу», вирізнено основні структурні елементи топонімікону, а також проаналізовано його функціональні та семантичні особливості.

Ключові слова: літературна ономастика, ономастичний простір, поетонім, топонім, топонімікон.

Левчук І., Шепелюк Т. Топонимикон романа Оксаны Забужко «Полевые исследования украинского секса». В статье представлена характеристика специфики топонимного пространства романа О. Забужко «Полевые исследования украинского секса», выделены основные структурные элементы топонимов, а также проанализированы их функциональные и семантические особенности.

Ключевые слова: литературная ономастика, ономастическое пространство, поэтоним, топоним, топонимикон.